

Шликова Вікторія Олександрівна,
к.е.н., ст. н. с. відділу промислової політики
та енергетичної безпеки
НДЦ ІПР НАН України

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГІВЛІ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ

Останні три десятиліття міжнародна торгівля здебільше розглядається у рамках поняття глобальних ланцюгів створення вартості (GVCs). В якості інструменту для оцінки включення країн у GVCs та формування ефективної зовнішньоекономічної політики на її основі, широко використовується система індикаторів торгівлі доданою вартістю. Розрахунки здійснюються на основі систем національних рахунків, платіжного балансу та світових таблиць «витрати-випуск». На сьогодні розроблені потужні інформаційні онлайн ресурси як з відкритим доступом для користувачів, так і комерційного спрямування, що дозволяють у режимі реального часу отримувати значення індикаторів доданої вартості для певного набору країн світу, в тому числі у галузевому розрізі [1, 2].

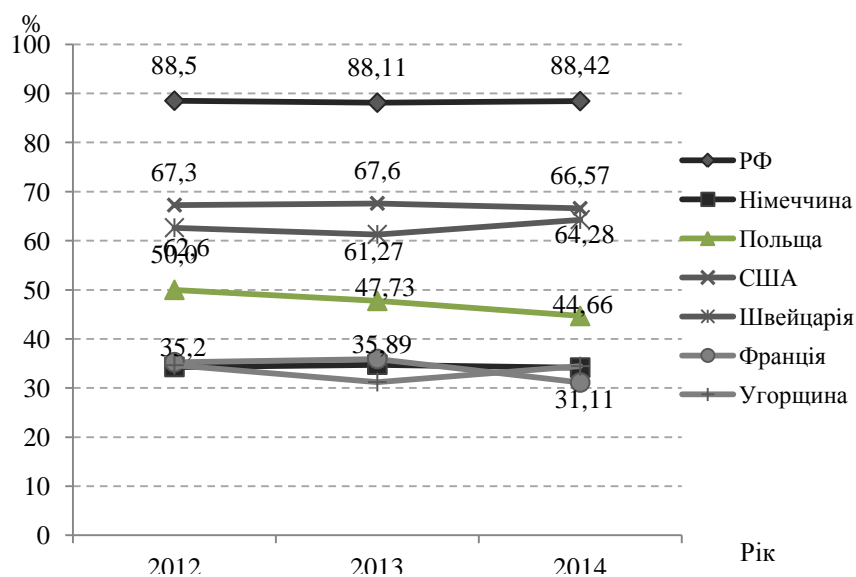
Метою проведеного дослідження було визначення галузевих особливостей торгівлі доданою вартістю країн, з якими Україна має значні обсяги торгівлі товарами.

Аналіз проведено на основі даних Державної служби статистики України та бази даних TiVA (торгівля доданою вартістю) Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) та Світової організації торгівлі. На першому етапі були виокремлені країни, з яких Україна імпортувала найбільші обсяги товарів у грошовому виразі в 2017 році та визначені основні групи імпортованих товарів [3].

В якості досліджуваного показника торгівлі доданою вартістю використовувалася «частка внутрішньої (національної) доданої вартості у валовому експорті галузі», яка містить додану вартість створювану галуззю-

експортером в процесі виробництва, а також додану вартість внутрішніх постачальників проміжної продукції. Значення цього показника для країн-експортерів в Україну розглядалися у розрізі видів економічної діяльності (ВЕД), що були поставлені у відповідність визначеним на попередньому етапі групам товарів.

Найбільші обсяги імпорту в Україну за обраними країнами-експортерами припадали на наступні групи товарів: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки; реактори ядерні, котли, машини; електричні машини; засоби наземного транспорту крім залізничного; пластмаси, полімерні матеріали. Відповідно до зазначених груп товарів були розглянуті частки національної доданої вартості в експорті за видами економічної діяльності, в яких виробляється даний тип продукції. Так, для виробників мінеральних палив спостерігаються значні розбіжності в обсягах доданої вартості національного походження в валовому експорті продукції (рис. 1).



Побудовано на основі даних [1]

Рис.1. Динаміка частки доданої вартості національного походження у валовому експорті мінеральних палив, нафти і продуктів її перегонки

При цьому, якщо високі значення показника для Російської Федерації (РФ) та США можна пояснити використанням у процесі виробництва сировини власного видобутку, то порівняно висока частка доданої вартості національного

походження в експорті за вказаним ВЕД Швейцарії свідчить про включення країни у виробництво продукції на принципово іншому етапі ланцюга створення вартості. У свою чергу такі країни як Німеччина, Франція та Угорщина мають порівняно низькі частки доданою вартості національного походження. Серед усіх розглянутих країн Польща відрізняється найбільш вираженою динамікою скорочення національної доданої вартості в експорті.

Показники доданої вартості за ВЕД, що відносяться до машинобудування та виробництва гумової й пластмасової продукції наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Національна додана вартість в експорті країн-ключових партнерів України у розрізі ВЕД (% валового експорту галузі)

Країна-експортер	Виробництво машин і обладнання			Країна-експортер	Виробництво електричних машин і апаратів		
	2012	2013	2014		2012	2013	2014
США	75,1	76,5	77,0	США	77,7	78,7	79,1
Італія	74,1	74,9	75,6	Німеччина	73,3	74,0	74,6
Німеччина	72,8	73,0	73,6	Італія	70,2	71,1	70,3
Китай	70,6	70,9	72,1	Польща	57,3	56,6	56,4
РФ	71,2	70,3	71,1	Китай	52,8	53,0	54,5
Франція	70,5	70,3	70,2	Угорщина	38,0	37,5	39,0
Туреччина	63,4	66,0	66,7				
Польща	61,0	60,9	60,2				
Країна-експортер	Виробництво автомобілів і причепів			Країна-експортер	Виробництво гумових і пластмасових виробів		
	2012	2013	2014		2012	2013	2014
Німеччина	67,3	67,9	68,8	Туреччина	70,8	71,1	71,5
США	65,0	65,5	65,7	Німеччина	70,2	70,5	70,5
Франція	60,8	60,8	60,3	Італія	69,2	69,4	69,7
Туреччина	58,5	59,6	59,9	Китай	62,9	63,4	65,1
Угорщина	36,2	37,0	36,0	Польща	60,0	60,1	60,0
				Угорщина	50,6	50,2	50,3

Побудовано на основі даних [1]

Порівняно невисока частка внутрішньої доданої вартості в експорті підгалузей машинобудування Угорщини свідчить про те, що значна частка кінцевої продукції виробляється з імпортованих комплектуючих на основі зарубіжних технологій. Найбільші значення показника мають США, Німеччина

та Італія, в яких сконцентровані наукомісткі та інноваційні стадії виробництва машинобудівної продукції.

Такі характерні риси сучасного світового господарства, як фрагментація та вертикальна спеціалізація виробництва дають можливість країнам, що розвиваються та в силу об'єктивних причин не в змозі створити національні високотехнологічні галузі (виробництво комп'ютерів, літакобудування, автомобілебудування тощо), брати участь в окремій стадії процесу виробництва [4]. Україна не є у цьому випадку виключенням. Довготривала тенденція скорочення промислового виробництва в економіці та технологічне відставання призвели до деградації національних високотехнологічних галузей промисловості та поглиблення спеціалізації на експорті продукції низького ступеню переробки. Включення до GVCs потенційно може привести до залучення іноземних інвестицій для індустріалізації економіки країни і забезпечення зайнятості. Однак державна політика у цьому напрямі має враховувати не тільки поточні можливості та переваги включення у GVCs, а й ризики для майбутнього та перспективи у частині включення у стадії виробництва з максимальною власною доданою вартістю.

Література

1. Trade in Value Added Database / OECD [Електронний ресурс] Режим доступу: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_2016_C1
2. GTAP 9 Data Base / Global Trade Analysis Project [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/databases/v9/default.asp>
3. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами / Державна служба статистики України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Global Value Chains and Developing Countries / National Board of Trade Sweden [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kommers.se/In-English/Publications/2013/Global-Value-Chains-and-Developing-Countries/>